

Lagutskottets betänkande

1980/81:9

med anledning av motioner om patenträtt

Ärendet

I detta betänkande behandlas tre motioner i patenträttsliga frågor, nämligen

A. 1979/80:355 av Marianne Karlsson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar

1. i första hand att rättshjälp skall tillkomma uppfinnare för utarbetande och skötande av svensk patentansökan enligt vad som anförs i motionen, eller

2. i andra hand att anhålla hos regeringen att patentprocessutredningen ges tilläggsdirektiv att undersöka om en liberalare tolkning av patent till uppfinnares förmån bör eftersträvas eller om rättshjälp för uppfinnare i små ekonomiska omständigheter i stället bör genomföras.

B. 1979/80:1613 av Bengt Sjönell (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla att en översyn skall företas med syftet att lämna förslag om preciserade regler för hanteringen av patent i enlighet med vad som anförs i motionen,

C. 1979/80:1866 av Anders Gernandt (c) och Rune Torwald (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att de i motionen, huvudavsnitten 1, 3 och 4, angivna åtgärderna vidtas i syfte att förbättra uppfinnares situation i patentärenden.

Remissyttranden över samtliga motioner har avgivits av patent- och registreringsverket, Svenska patentombudsforeningen och Svenska uppfinnareforeningen. I fråga om motionerna 1613 och 1866 har yttrande avgivits också av Sveriges industriförbund.

Stöd åt patentsökande

Motionsmotivering (mot. 1979/80:355)

I motionen erinras inledningsvis om att allmän rättshjälp inte kan erhållas i patentansökningsärenden vid handläggningen i patent- och registreringsverket (PRV). Anledningen härtill är enligt motionären att det inte ansetts vara en uppgift för rättshjälpen att beskriva och utveckla uppfinningar. Motionären håller med om att detta inte får vara en uppgift för rättshjälpen men menar att motivet bygger på ett missförstånd. Missförståndet ligger i en felaktig uppfattning om vilken sorts kostnader som rättshjälpen skulle

bestrida. Det ställs i dag mycket höga krav när det gäller utformningen av de s. k. patentkraven. Det är inte längre möjligt att påräkna patentskydd för "den allmänna uppfinningstanken" i en uppfinning. I stället anläggs ett mycket formalistiskt synsätt. Patentskyddets innehåll bestäms helt av hur patentkraven är utformade. Detta ökar å andra sidan möjligheterna att kringgå ett patent, möjligheter som enligt motionären utnyttjas i stor utsträckning. Det är följaktligen viktigt för uppfinnaren att patentkraven är så utformade att de i största möjliga utsträckning hindrar kringgåenden. För att klara detta behöver uppfinnarna experthjälp. I motionen framhålls att styrelsen för teknisk utveckling (STU) verksamhet innebär en möjlighet för uppfinnare att få sakkunnig hjälp. STU är emellertid av flera skäl inte rätt myndighet för att hjälpa fattiga uppfinnare med de rättsliga momenten i en patentansökan. Det vore enligt motionären bättre om PRV anförtroddes uppgiften att avgöra behovet av rättshjälp. En liknande lösning har valts i jämförbara länder som Västtyskland och Österrike.

De nuvarande förhållandena på patentområdet missgynnar enligt motionären alla uppfinnare som inte kan kosta på sig sakkunnig hjälp med att utforma en patentansökan. I motionen föreslås att endera av två åtgärder genomförs. Antingen måste dornstolarna vid intrångs- och ogiltighetsmål ta större hänsyn till vad uppfinnaren skall anses berättigad till genom vad han gjort och beskrivit samt bestämma skyddsomfånget med hänsyn till detta och inte till en olycklig formulering av patentkraven. Den andra utvägen är att de betalningssvaga uppfinnarna ges hjälp med att utforma sin patentansökan eller åtminstone de juridiskt viktiga delarna därav på ett sådant sätt att uppfinnarna inte riskerar att bli utan sitt rättmätiga skydd. Det senare alternativet är enligt motionären att föredra, trots att det troligen medför vissa extra kostnader för det allmänna, enligt beräkningar i motionen ca 1 miljon kronor.

Gällande ordning

a. Ekonomisk hjälp åt patentsökande

Kostnaderna för patentansökningar kan uppgå till betydande belopp, särskilt om ansökningarna är av komplicerad natur. Statsmakterna och uppfinnarorganisationerna har under senare år på skilda sätt söka hjälpa uppfinnare att hålla dessa kostnader nere. Bland annat lämnas visst finansiellt bistånd åt uppfinnarna inom ramen för den verksamhet som bedrivs av Styrelsen för teknisk utveckling (STU) och Svenska uppfinnareföreningen.

STU har som en av sina huvuduppgifter att ge råd till enskilda uppfinnare och också lämna ekonomiskt stöd till projekt som bedöms leda till patenterbara produkter. För att kunna bedöma huruvida ett projekt kan leda till önskat resultat utför STU en marknadsmässig och teknisk undersökning

av uppfinningen. Undersökningen omfattar också en s. k. förhandsgranskning för att utreda projektets nyhetsvärde. Denna granskning utförs i vissa fall helt av STU:s personal, medan i andra fall granskningen överlämnas till patentverket. Finner STU ett projekt lovande kan uppfinnaren beviljas anslag till s. k. kostnadsfri patenthjälp. Denna hjälp innefattar vanligen att STU bekostar utarbetandet av fullständiga patentansökningshandlingar samt betalar ansökningsavgift och eventuella andra avgifter till patentverket, såsom tryckningskostnader för patentskriften, årsavgifter m. m. Också kostnaden för sakkunnig hjälp vid den fortsatta handläggningen i patentverket och även i patentbesvärsträtten kan innefattas i den kostnadsfria patenthjälpen. Det ekonomiska stödet är normalt villkorsbundet på så sätt att det skall återbetalas om patentet ger ekonomiskt utbyte. Däremot uppställer inte STU några villkor om del i vinst.

Svenska uppfinnareföreningens verksamhet finansieras delvis genom bidrag från STU. Föreningen ägnar sig bl. a. åt rådgivning åt uppfinnare. I enstaka fall har föreningen lämnat ekonomiskt bistånd till uppfinnare genom att finansiera kostnaden för patentombud i ansökningsärenden.

Vidare kan nämnas att uppfinnare och patentsökande kan erhålla visst bistånd från de regionala utvecklingsfonderna, främst i form av s. k. produktutvecklingslån. Även direkta bidrag till kostnader i samband med patentansökningsförfarandet kan under vissa förhållanden ifrågakomma framför allt när det gäller utländska patent. I patentärenden samarbetar fonderna nära med STU.

Allmän rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1972:429) kan inte beviljas i patentansökningsärenden. Domstolsverkets besvärsnämnd (numera besvärsnämnden för rättshjälpen), som är högsta instans i fråga om beviljande av rättshjälp, avslog i ett beslut år 1978 en ansökan om rättshjälp i ett patentansökningsärende. I beslutet uttalades bl. a. att den allmänna rättshjälpen är avsedd att tillgodose behovet av juridiskt bistånd i rättsliga angelägenheter. Det skulle enligt beslutet strida mot grunderna för rättshjälpslagen att genom den allmänna rättshjälpen bekosta teknisk utveckling och beskrivning av en uppfinning samt utredning om uppfinningens patenterbarhet. I beslutet heter det vidare att ansökan om patent visserligen innehåller rättsliga moment men i huvudsak är av teknisk karaktär och att ärende om ansökan om patent därför inte kan anses vara en sådan rättslig angelägenhet i vilken det kan komma i fråga att bevilja rättshjälp. Enligt beslutet bör det behov av bistånd som föreligger i dessa ärenden tillgodoses på annat sätt.

Bl. a. detta avgörande av nämnden föranledde en motion i riksdagen år 1979 (mot. 1978/79:2159). I motionen begärdes att riksdagen skulle vidta en sådan ändring i rättshjälpslagen att lagen blev tillämplig på ansökan om patent. Motionen behandlades av justitieutskottet.

I sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1978/79:30) anförde justitieutskottet bl. a. att en allmän utgångspunkt vid ställningstagande till

motionsspörsmålet måste vara att rättshjälpens karaktär av social förmån gör det nödvändigt att uppställa vissa gränser för rättshjälpslagens tillämpningsområde. De rent rättsliga inslagen i de ärenden det här gäller ansåg justitieutskottet vara relativt begränsade. Redan av dessa skäl ställde sig justitieutskottet tvekande inför motionärens förslag. Justitieutskottet erinrade om den verksamhet som STU bedrev när det gällde stöd till uppfinnare och drog slutsatsen att betydande möjligheter syntes föreligga att utom ramen för rättshjälpsystemet få behovet av bistånd tillgodosett. Justitieutskottet ansåg sig därför inte kunna tillstyrka bifall till motionen.

b. Patentskyddets omfattning

Patentskyddets omfattning regleras i 39 § patentlagen, vari föreskrivs att skyddets omfattning bestäms av patentkraven. Till denna bestämmelse har fogats regeln att man för förståelse av patentkraven kan hämta ledning från den beskrivning av uppfinningen som enligt 8 § andra stycket skall fogas till patentansökningen.

Frågan om patentkravens roll när patentskyddets omfattning skall bestämmas diskuterades ingående i förarbetena till patentlagen. Rättsläget anses nu vara följande. Patentkraven skall alltid innehålla en bestämd uppgift om vad som söks skyddat genom patentet. Skyddet får därför inte omfatta något som inte framgår av dessa krav. Uppstår osäkerhet om vad patentet omfattar är det alltså patentkraven som skall tolkas. Beskrivningen med eventuella ritningar är, liksom övriga handlingar i ärendet, endast hjälpmedel för denna tolkning. Detta innebär dock inte att patentkraven skall göras till föremål för bokstavstolkning. Frågan om hur hårt bunden av patentkravens ordalydelse man skall vara måste avgöras efter omständigheterna i det enskilda fallet och har därför av lagstiftaren överlämnats till rättstillämpningen. Vid tolkningen skall dock enligt motivuttalanden särskilt beaktas den rättsosäkerhet som oklara patentkrav leder till. Patenthavaren får inte begagna sig av oklarheter i patentkraven för att därigenom utvidga skyddet.

I samband med 1978 års förändringar av den svenska patenträtten – föranledda av beslutet om Sveriges tillträde till 1970 års konvention om patentsamarbete (PCT) och 1973 års europeiska patentkonvention (EPC) – övervägdes huruvida svensk rätt när det gäller sättet att bestämma patentskyddets omfattning var förenlig med vad som enligt EPC gäller beträffande europeiskt patent i detta avseende (prop. 1977/78:1 s. 141 f., 300 och 303).

I EPC finns en bestämmelse (art. 69) med samma innehåll som 39 § patentlagen (den har också en motsvarighet i art. 6 i PCT). Bestämmelsens utformning bygger på förutsättningen att patentskyddets innehåll bestäms av patentkraven. Till artikeln i EPC har fogats ett särskilt tolkningsprotokoll. Enligt protokollet får art. 69 inte förstås så att ett europeiskt patents

skyddsomfång skall bestämmas genom en strikt bokstavstolkning av patentkraven och att beskrivning och ritningar får användas endast för att tolka oklarheter i patentkraven. Artikelns får inte heller förstås så att patentkraven endast tjänar som riktlinjer för att fastställa skyddsomfånget och att skyddet omfattar allt som en fackman som har studerat beskrivning och ritningar anser att patenthavaren har avsett att skydda. Artikelns skall enligt detta protokoll i stället ges en tolkning som ligger mellan dessa ytterligheter och som bereder patenthavaren ett skäligt skydd och samtidigt ger tredje man en rimlig säkerhet.

I förarbetena till 1978 års lagstiftning uttalades att den ståndpunkt som svensk rätt fick anses inta i tolkningsfrågan stod i god överensstämmelse med ordalydelsen i art. 69 i EPC och inte i och för sig stred mot vad som sägs i protokollet. Det ansågs därför inte finnas någon anledning för Sverige att frångå den rättsuppfattning rörande tolkningen av patentkrav som dittills hade hävdats i svensk rätt. I detta sammanhang underströks på nytt vikten av att patenthavaren inte fick begagna sig av oklarheter i patentkraven för att därigenom utvidga patentskyddet (prop. 1977/78:1 s. 303).

Remissyttranden

Remissyttranden över motion 355 har avgivits av patent- och registreringsverket, Svenska patentombudsforeningen och Svenska uppfinnareforeningen.

Patentverket anför bl. a. följande.

Patentverket vill inledningsvis understryka att en patentansökan är ett rättsligt dokument av oftast stor ekonomisk betydelse för sökanden och hans konkurrenter. För att inte rättsosäkerhet skall uppstå fordras att ansökan utarbetas med precision och kunskap om de krav som patentlagstiftningen uppställer. Härav följer att en sökande, som inte själv besitter tillräcklig patenträttslig sakkunskap, i regel måste anlita patentombud eller annat sakkunnigt biträde.

Enligt patentverkets mening är det viktigt för ett innovationsvänligt klimat att samhället sörjer för att enskilda uppfinnare har tillgång till sakkunnig hjälp när det gäller att skydda sina uppfinningar. Den enskilde uppfinnarens möjligheter att få ett effektivt patentskydd får inte vara beroende av hans ekonomiska omständigheter.

Motionären föreslår också som ett alternativ till rättshjälp att domstolarna vid inträngs- och ogiltighetsmål tar större hänsyn till vad uppfinnaren "gjort och beskrivit" och därav tillmäter honom ett bestämt skyddsomfång. I stället för att fästa vikt vid en olycklig formulering av patentkraven.

Patentverket anser emellertid att en sådan tolkning är oförenlig med den svenska patentlagens regler om att ansökan skall innehålla bestämd uppgift om vad som sökes skyddat genom patentet, patentkrav, (PL § 8) samt att patentskyddets omfattning bestäms av patentkraven (PL § 39). Till den senare bestämmelsen har fogats tolkningsregeln att man för förståelse av patentkraven kan hämta ledning från beskrivningen. Lagstiftningen ger klart

uttryck för den helt primära uppgiften för kraven nämligen att ange patentskyddets omfattning och så klart det är möjligt avgränsa den ensamrätt som patentet innebär. Att bestämt slå fast detta betyder emellertid inte att man hemfaller åt någon död bokstavstolkning när patentskyddet skall bedömas. Tolkningen skall inriktas på vad tredje man rimligen har kunnat utläsa av kraven. Om tveksamhet råder beträffande innebörden av t. ex. uttryck som används i kraven kan en studie av beskrivningen och ritningen ge bättre klarhet. Grundregeln att patentkraven är avgörande för patentskyddets omfattning rubbas inte av att man vid tolkning av kraven i speciella fall ansett sig kunna bortse från meningslösa överbestämningar eller att man ibland kan finna att en uppfinning blivit obehörigen utövad genom medel som är ekvivalenta med dem som angivits i kraven.

En liberalare tolkningsmetod, som lämnar ett betydligt friare utrymme för domstolarna att med ledning av patentkrav och beskrivning bedöma den faktiska uppfinning som presterats och utmäta skyddsområdet, skulle leda till betydande rättsosäkerhet och till praktiska svårigheter.

För tredje man – den konkurrerande industrien bl. a. – skulle den redan nu betungande bevakningen av främmande patenträttigheter bli avsevärt besvärligare om patentkraven inte längre definierade ensamrättens omfattning och därmed gav ett bestämt besked om den rörelsefrihet som kan räknas med. För patentmyndigheten skulle handläggningen förlora den stadga som följer av att nyhetsgranskning och skriftväxling med sökanden huvudsakligen kan koncentreras till vad sökanden begär skydd för i ingivna krav. Näringslivets önskemål om ökad rättssäkerhet kring meddelade patent likaväl som patentmyndighetens behov av enkla och klara linjer för handläggning av patentärendena har i patentdiskussionerna också utanför Sverige accentuerat patentkravens centrala betydelse för patentskyddet. Utformningen av såväl PCT (art. 6) som EPC (art. 69) bygger sålunda på förutsättningen att patentkraven definierar skyddet. Med hänsyn till att praxis i denna fråga skiljer sig i olika länder har till artikeln i EPC fogats ett särskilt tolkningsprotokoll. Enligt detta protokoll får art. 69 i EPC inte förstås så att ett europeiskt patents skyddsomfång skall bestämmas genom en strikt bokstavstolkning av patentkraven och att beskrivning och ritningar endast får användas för att tolka oklarheter i kraven. Ej heller får artikeln tolkas så att patentkraven endast tjänar som riktlinjer för att fastställa skyddsomfånget och att skyddet omfattar allt som en fackman, som har studerat beskrivning och ritningar, anser att patenthavaren har avsett att skydda. Artikeln skall i stället ges en tolkning som ligger mellan dessa två ytterligheter och som bereder patenthavaren ett skäligt skydd och samtidigt ger tredje man en rimlig säkerhet. Den ståndpunkt som svensk rätt intar i tolkningsfrågan överensstämmer väl med EPCs ordalydelse och strider ej heller mot tolkningsprotokollet.

Enligt patentverkets mening finns följaktligen inte anledning att, som motionären föreslår i sitt andrahandsyrkande, utreda den rättsliga frågan om tolkningen av meddelade patent.

Det sagda visar emellertid att formuleringen av patentkraven och beskrivningen ställer stora krav på uppfinnarna, särskilt med hänsyn till svårigheterna att på ansökningsstadiet förutse olika tänkbara framtida intrångsfall. Det framstår därför som klart att många uppfinnare har behov av stöd och hjälp av sakkunniga när det gäller utformningen av patentkraven och även övriga ansökningshandlingar.

Patentverket har emellertid svårt att tänka sig rättshjälp av det slag som

föreslås i motionen utan att denna förbinds med en teknisk och marknads-mässig bedömning av uppfinningen. Det kan ej anses lämpligt att patentverket vid sidan om den tekniska prövningen i patentärenden av uppfinningars patentbarhet också har till uppgift att värdera uppfinningar inom ramen för ett system för ekonomiskt stöd till uppfinnare, såsom föreslås i motionen. Det synes både principiellt riktigt och rationellt att en verksamhet för att finansiellt bistå uppfinnare helt åvilar myndigheter och organisationer utanför patentverket, i första hand Styrelsen för Teknisk Utveckling, STU.

I det här sammanhanget kan det vara värt att framhålla den betydelse som patentverkets utredningsservice har för en enskild uppfinnare både när det gäller utvecklingen av hans idéer och bedömningen av idéernas nyhetsvärde. Från rättssäkerhetssynpunkt är det av stor vikt att en uppfinnare, som önskar skydda sin uppfinning och eventuellt överlåta rätten till den, har en någorlunda klar uppfattning om den teknik, som redan finns utvecklad på uppfinningens område. Många uppfinnare i små omständigheter skulle med ett ekonomiskt bidrag från STU själva kunna hos patentverket beställa den utredning som erfordras för att undanröja osäkerhet om uppfinningens förhållande till redan känd teknik, dvs. bl. a. dess nyhetsvärde. Vid sidan om de fall där STU finner det lämpligt att själv svara för utredningen kring uppfinningen är det ett samhällsintresse att stimulera uppfinnarna att själva ta initiativet till de utredningar som behövs för utvecklingen och bedömningen av deras idéer. För dessa fall bör STU kunna svara för det nödvändiga ekonomiska stödet.

Patentverket är emellertid medvetet om att det kan finnas behov av att, vid sidan av det stöd som STU nu kan ge till uppfinnare som önskar biträde med att upprätta ansökningshandlingar, skapa en särskild möjlighet att få biträde på det allmännas bekostnad. En sådan alternativ väg till ett biträdesstöd till uppfinnare, som befinner sig i blygsamma ekonomiska omständigheter, kan erhållas genom en förstärkning av de medel vilka Svenska Uppfinnareföreningen nu förfogar över för rådgivning m. m. åt uppfinnare. Med en sådan ordning skulle föreningen antingen genom egen expertis eller genom anvisning av patentombud kunna erbjuda uppfinnare ett effektivt biträde vid avfattningen av ansökningshandlingarna i ett patentärende. Förstärkningen skulle också kunna ta sikte på att ge juridiskt biträde åt uppfinnare som förhandlar om avtal för exploatering av sin uppfinning.

Med hänsyn till det anförda föreslår patentverket, att den av motionären väckta frågan om biträdeshjälp åt uppfinnare utredes, i syfte att snarast möjligt få till stånd en komplettering av de stödåtgärder som redan finns till stärkande av uppfinnarnas ställning.

Svenska uppfinnareföreningen anför i sitt yttrande bl. a. att föreningen uppskattar att motionären genom sin motion aktualiserat ett för uppfinnarna väsentligt delproblem. Föreningen finner det dock angeläget att påpeka att totalbedömningen av uppfinnarnas ekonomiska situation och problem fortfarande måste sättas i första rummet. Föreningen upplyser att den har föreslagit regeringens näringspolitiska delegation att särskilda stipendier eller inkomstgarantier tillskapas för uppfinnarna samt att delegationen nu inkluderat dessa förslag i sitt åtgärdsprogram. Förverkligas förslagen skulle enligt föreningen ett viktigt steg till förbättring tas i den riktning motionä-

rerna avsett. Föreningen säger sig också sedan länge ha efterlyst en komplettering och utvidgning av STU:s insatser i patentansökningsstödande avseende. I yttrandet anför föreningen vidare.

Många uppfinnare önskar av varierande skäl inte begagna sig av STU och av de stöd STU kan erbjuda. Staten har det senaste året funnit angeläget att ekonomiskt biträda den verksamhet som utövas av Svenska Uppfinnareföreningen. En av anledningarna härtill är föreningens goda förankring sedan snart 100 år bland landets uppfinnare och den av uppfinnande intresserade allmänheten och näringslivet. En ytterligare förstärkning av föreningens resurser med speciell målangivning av medel för patent och annat rättsskydd för uppfinnarnas idéer, skulle vara en rationell och enkel lösning av det problem motionären tar upp.

SUF, som tagit del av patentverkets tankar i samma riktning, är beredd att ta på sig en sådan uppgift och medverka till att uppfinnare med starkt begränsade ekonomiska resurser erhåller biträde och finansiella medel för upprättande av ansökningshandlingar avseende patent. Föreningen har redan en efter dess resurser omfattande rådgivning till uppfinnare i patentfrågor, juridiska och affärsmässiga ärenden, varför en vidgad service ligger helt i linje med seriös utveckling.

Motionen behandlar i andra hand frågor kring tolkning av patent till uppfinnarnas förmån. SUF har kännedom om att det förekommer missbruk av det slag motionären påpekar. I allt väsentligt skulle sådant missbruk kunna stävjas eller förhindras om servicen till uppfinnarna vore mer effektiv och mer utbyggd. Föreningen deltar för närvarande i arbetet på ett förslag till försäkring för patentinnehavare avseende kostnader vid patentintrång och processer. En vidgad hjälp till uppfinnarna är ofrånkomlig när det gäller upprättande av licensavtal och affärsmässiga kontakter generellt. På ett tidigt stadium bör uppfinnarna beredas möjlighet att få sina intressen tillgodosedda. Genom skattesituationen och betydande osäkerhetsmoment i bedömning och exploatering av idéerna har huvuddelen av våra uppfinnare inte möjlighet att själva bekosta kunniga och erfarna rådgivare. STU och uppfinnareföreningen har här stora uppgifter.

Föreningen har i fördiskussionen till utredningen om rätt till arbetstagares uppfinningar (LAU) framfört önskemål om inrättande av en nämnd för allmän uppfinnarrätt. Förhållandet, att en uppfinnare praktiskt taget undantagslöst har svagare position än arbetsgivaren eller det företag som har intresse att förvärva hans uppfinning är väl känt. Mot denna bakgrund stadgas i 1949 års LAU om inrättande av statens nämnd för arbetstagares uppfinningar. Arbetsmarknadens parter SAF-PTK har avtalat om industrins uppfinnarnämnd. De fria uppfinnarna, som inte har någon lag eller något avtal att falla tillbaka på, har ingen instans att vända sig till för prövning av skälighet och rimlighet i förelagda eller träffade överenskommelser eller av som följd av avtal eller förhandling inträffade konsekvenser.

SUF eftersträvar att fylla detta vakuum, men kan i dagens läge på grund av begränsade resurser endast hantera en ringa del av de problem som uppfinnarna och föreningen möter.

Svenska patentombudsforeningen säger sig i sitt yttrande vara väl medveten om de problem och svårigheter av olika slag, som möter en s. k. självsökande uppfinnare. Föreningens medlemmar kommer ej sällan i kontakt med uppfinnare, som, på grund av bristande kännedom om de

formella kraven på en patentansökan, trots sig själva kunna upprätta en ansökan och driva den till slut. Det kan också vara fråga om uppfinnare som av ekonomiska skäl valt att söka patent utan anlitan av hjälp och som möter så stora problem att behovet av hjälp blir akut. I många fall kan ansökningarna "räddas" endast efter s. k. löpdagsförskjutning, i andra fall måste helt nya ansökningar inlämnas med de risker detta innebär för uppkommande nyhetshinder. I sämsta fall kan uppfinnaren själv efter ansökningstillfället ha förstört nyheten i sina försök att finna avsättning för uppfinningen. Enligt föreningen är det uppenbart att uppfinnarna är i stort behov av sakkunnig biträdes hjälp. Föreningen ställer sig med hänsyn härtill positiv till grundtanken i motionen att allmän rättshjälp bör tillkomma uppfinnare i patentansökningsärenden. Föreningen anser dock att frågan behöver utredas vidare. Däremot ställer sig föreningen avvisande till motionsförslaget om att frågan om tolkning av patentkraven skall utredas.

Rätten att utnyttja patent

Motionsmotivering (mot. 1979/80:1613)

I motionen framhålls att uppfinnarnas situation på många sätt förbättrats under senare år. De är dock dåligt rustade när det gäller marknadsföringen av sina produkter. Uppfinnarna saknar ofta de kunskaper som krävs för att kunna marknadsföra en produkt. Ett annat problem sammanhänger med att etablerade ekonomiska intressen, framför allt storföretagen, ofta ser en uppfinning som ett hot mot den egna verksamheten. Man köper därför upp uppfinningarna och underlåter därefter antingen att exploatera dem eller att betala erforderliga patentavgifter, vilket får till följd att patentet förfaller.

Enligt motionären måste man försöka komma till rätta med dessa problem för såväl samhällets som de enskilda uppfinnarnas skull. Man skulle eventuellt kunna pröva att begränsa en uppköparens rätt till patent till en viss tid. Om inte patentköparen under denna tid vidtar förberedelser för exploatering och marknadsföring skulle han förlora rätten till patentet.

Gällande rätt

Liksom uppfinnaren kan överlåta sin uppfinning kan patenthavaren överlåta sitt patent. Patenthavaren kan också åt annan ge rätt att yrkesmässigt utnyttja den uppfinning som omfattas av patentet genom att meddela denne licens. Patentlagen innehåller inte någon allmän reglering av licensavtalet. Ett undantag utgör bestämmelsen i 43 § enligt vilken licensägare inte äger överlåta sin rätt vidare om inte avtal träffats härom. I övrigt råder alltså avtalsfrihet mellan parterna. I licensavtal tas i regel in

bestämmelser om licensens giltighet i tiden. Patentlicens kan inte sträcka sig längre än patentets giltighet, dvs. högst 20 år.

När en uppfinnare har överlåtit sitt patent har han i princip av sagt sig alla rättigheter med avseende på patentet. Skulle förvärvaren av patentet välja att inte använda sig av detta ger patentlagen inte någon möjlighet för den ursprunglige patenthavaren att få tillbaka patentet. Detta hindrar naturligtvis inte att han kan ha en sådan rättighet enligt överlåtelseavtalet.

Genom bestämmelser om s. k. tvångslicens har lagstiftaren dock sökt motverka bl. a. att ett patent inte utnyttjas. Enligt 45 § patentlagen får tvångslicens meddelas om tre år har förflutit sedan patentet meddelades och tillika fyra år har gått sedan patentansökningen gjordes. Som förutsättning för att tvångslicens skall kunna meddelas gäller att uppfinningen inte utövas i Sverige i skäligt omfång.

Med uttrycket "utövas" avses verksamhet för egentlig framställning, dvs. framställning av patenterat alster eller användande av patenterat förfarande. Däremot avses inte import av patenterat alster.

Tvångslicens får vidare inte meddelas, om patenthavaren har godtagbar anledning för sin underlåtenhet att utöva uppfinningen i Sverige. Av lagförarbetena framgår att om en uppfinning inte har kunnat utövas till följd av gällande lagstiftning, utgör detta godtagbar anledning för underlåten utövning. Detsamma gäller om det inte har varit möjligt att anskaffa erforderliga råvaror. Det torde dock inte vara tillräckligt att patenthavaren inte har kunnat anskaffa råvaror såvida annan, t. ex. den som ansöker om tvångslicens, har möjlighet till detta. Godtagbar anledning för underlåten utövning föreligger också om offentliga restriktioner har medfört att förutsättningar för utövning inte har förelegat.

Även andra förhållanden kan med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet utgöra godtagbar anledning för underlåten utövning. Patenthavaren torde sålunda kunna åberopa att han utnyttjar en annan, alternativ uppfinning och därigenom tillgodoser landets behov på ett från teknisk och ekonomisk synpunkt lika bra sätt. Det är nämligen inte ovanligt att en patenthavare för att få erforderligt skydd söker och erhåller patent på flera lösningar på samma problem. Enligt förarbetena till patentlagen bör det i dylika fall inte läggas patenthavaren till last att han träffar ett förnuftigt val mellan dessa lösningar och använder endast en av dessa eller vissa av dessa lösningar men inte alla.

Den omständigheten att patenthavaren inte har haft tillräckliga ekonomiska resurser för att utöva uppfinningen torde inte kunna anses utgöra godtagbar anledning för underlåtenheten och inte heller den omständigheten att patenthavaren inte har ansett utövning av uppfinningen lönande. Det torde inte heller utgöra godtagbar anledning till underlåtenheten att patenthavaren inte har kunnat finna någon annan som är villig att utöva uppfinningen.

Remissyttranden

Remissyttranden över motion 1613 har avgetts av patentverket, Sveriges industriförbund, Svenska patentombudsforeningen och Svenska uppfinnareforeningen. Samtliga remissinstanser har avstyrkt lagstiftning av den innebörd motionären föreslagit.

Patentverket framhåller att verket inte har haft direkt erfarenhet av de problem motionären aktualiserar. Patentverket erinrar om bestämmelserna i patentlagen om tvångslicens och understryker att ett av ändamålen med tvångslicensiering just är att hindra företag att överta patent för att sedan inte exploatera dem. Enligt patentverkets mening kan en lagbestämmelse av den typ som föreslås i motionen inte lösa de problem som är förenade med överlåtelse av industriell äganderätt och vilka har samband med att uppfinnaren ofta befinner sig i en betydligt svagare position än motparten. Den lagregel, som föresvävar motionären, skulle enligt patentverket på ett stelbent sätt begränsa avtalsfriheten på området, och effekterna kan mycket väl tänkas i många fall inverka negativt på uppfinnarens möjligheter att betinga sig en fullgod ersättning för den överlåtna patenträtten. De frågor som motionären rör vid måste lösas avtalsvägen, och helt avgörande är att uppfinnarens förhandlingsposition är tillräckligt stark för att tillförsäkra honom rimliga villkor. Motionen aktualiserar sålunda frågan om uppfinnarens behov av rättsligt biträde, och patentverket hänvisar till de synpunkter som verket anfört med anledning av motion 355.

Sveriges industriförbund anför bl. a. att påståendet att storföretagen skulle köpa uppfinningar i syfte att blockera exploateringen är en gammal fördom, som det inte finns någon anledning att ytterligare kommentera. Däremot förekommer det att företag köper uppfinningar eller innovationer som kan förväntas vara av intresse för dess verksamhet. Av olika skäl kan det dock senare visa sig att uppfinningen inte går att exploatera. Förbundet framhåller att företaget under sådana förhållanden naturligtvis inte kan fortsätta att satsa mer pengar på idén. – Det bör enligt förbundet observeras, att de uppfinningar som köps utifrån i de flesta fall är så långt från konkretisering att det fordras lång tids utvecklingsarbete och därigenom stora ekonomiska insatser innan man får fram en produkt som kan marknadsföras. Om köparens rätt till patent skulle begränsas till viss tid skulle detta enligt förbundets uppfattning kunna leda till att köparen kan bli tvungen att återlämna en uppfinning där väsentliga insatser gjorts för att realisera en produkt. Under sådana förhållanden skulle sannolikt ytterst få företag vara intresserade av att överta uppfinningar utifrån. – Förbundet hävdar att en fri uppfinnare när han säljer sin uppfinning bör se till att han får de villkor han önskar i försäljningsavtalet. För detta behövs ingen lagstiftning. I avtalet kan t. ex. stipuleras att om inte den patenterade uppfinningen inom ett visst antal år utnyttjas, skall rätten till patentet återgå till uppfinnaren. Vidare kan uppfinnaren avtala om minimiroyalty, som håller honom skadeslös om köparen föredrar att ej utnyttja uppfinningen. – Förbundet konstaterar för

sin del att uppfinnarens intresse enklast och bäst tillgodoses i överlåtelseavtalet, inte genom lagstiftning.

Även *Svenska patentombudsforeningen* hävdar att fråga om exploatering av uppfinningar kan regleras genom normala avtal, varför något behov av lagstiftning inte föreligger.

Svenska uppfinnareforeningen säger sig med viss förvåning ha tagit del av motionärens hemställan, eftersom föreningen inte äger närmare kännedom om att de i motionen påtalade missförhållandena numera är för handen. Det är föreningens erfarenhet att det närmast är bristen på kunskaper och erfarenheter när det gäller förhandlingar och upprättandet av licensavtal som förorsakar angivna problem. Föreningen erinrar om att den med stöd av STU under senare år kunnat ägna sig åt rådgivning i bl. a. här berörda avseenden och att denna verksamhet borde utökas.

Vissa frågor rörande patentansökningsförfarandet

Motionsmotivering (mot. 1979/80:1866)

I motionen anförs vissa kritiska synpunkter på den patenträttsliga lagstiftningen. Denna bör enligt motionärerna reformeras i skilda hänscenden. Några konkreta reformförslag framläggs inte i motionen. Motionärerna pekar på vissa områden där förändringar skulle kunna genomföras som är ägnade att hjälpa uppfinnarna ekonomiskt i deras verksamhet utan att därför innebära alltför stora kostnader för samhället.

Den nuvarande ordningen för *offentliggörande av patentansökningar* innebär bl. a. att patentverket offentliggör ansökningen 18 månader efter ingivandet även om patentet ännu inte är beviljat. Detta har enligt motionärerna i många fall varit till nackdel för uppfinnarna och har lett till att svenska uppfinnare allt oftare väljer att i stället söka patent på sin uppfinning i Österrike eller USA, där andra regler gäller. Att offentliggöra innehållet i en patentansökan innan patent beviljats strider enligt motionärerna mot grundtanken i patentsystemet. Uppfinnaren berövas hemligheten med sin uppfinning utan minsta motprestation av samhället. Samtidigt mister han sitt försprång i tillverkningshänseende. Systemet med offentliggörande av patentansökningar bör därför reformeras.

Motionärerna tar även upp frågan om hur *invändningar* mot en patentansökan bör få göras. De finner det stötande att den som invänder mot en patentansökan inte behöver redogöra för på vilket sätt det patentet är störande för honom, i all synnerhet som invändaren kan uppträda anonymt. En invändare kan förhålla handläggningen av ett patentärende genom att *fortlöpande inge nya skrifter och anföra nya omständigheter mot uppfinningen*. Det är, framhåller motionärerna, av naturliga skäl de värdefullaste uppfinningsidéerna som kan komma att röna en sådan behandling. För en uppfinnare, som vanligen är helt tekniskt inriktad, är många inslag i

patentprocessen oförståeliga och avskräckande. En reform av patentprocessen bör genomföras. Reformen bör inriktas på att göra det lättare för uppfinnarna att tillvarata sina intressen.

En uppfinnare har möjlighet att genom s. k. *förhandsgranskning* skaffa sig en uppfattning om uppfinningens möjliga patenterbarhet. Förhandsgranskningen utförs främst av patentverkets personal som en teknisk service. I motionen anförs att handläggarna under förhandsgranskningen kommer att nås av ett mycket stort antal konkurrerande idéer och intressen, ofta under samma teknikområde. Detta förhållande kan enligt motionärerna ge upphov till intresse- och lojalitetskonflikter hos granskarna, både under förhandsgranskningen och vid den eventuellt efterföljande nyhetsgranskningen. Motionärerna har sig bekant att många uppfinnare reagerar starkt mot den nuvarande situationen och anser att det tidigare systemet med s. k. kommissionärer var att föredra.

Gällande ordning beträffande offentliggörande och invändning

När ansökningshandlingar i ett patentärende är fullständiga godkänner patentverket handlingarna för utläggning (19 § patentlagen). Utläggningen kommer till stånd sedan sökanden betalat en utläggningsavgift (20 och 21 §§). Utläggningen kungörs genom en notis i Svensk Patenttidning. En utläggningsskrift, bestående av ett tryckt exemplar av beskrivning med eventuell ritning samt patentkrav, läggs ut i patentverkets bibliotek. Syftet med utläggningen är att bereda allmänheten tillfälle att framställa invändningar mot ansöknigen.

Innan en patentansökan avgörs slutligt har allmänheten möjlighet att invända mot att ett patent beviljas. Detta kan ske dels före godkännandet av ansöknigen i form av en s. k. erinran och dels efter godkännandet i form av en s. k. invändning. Erinran har karaktären av en upplysning till patentverket om patenthinder och regleras i 36 § patentkungörelsen (1967:838). Huvudbestämmelsen om invändning återfinns i 21 § patentlagen. Invändning skall göras skriftligen inom tre månader från utläggningen. Fristen kan inte förlängas. Någon begränsning i fråga om rätten att invända finns i princip inte. Invändningen får avse varje omständighet som inverkar på frågan om ansöknigen godkännande. Grunden för invändningen skall anges (33 § andra stycket patentkungörelsen (1967:838)). Har invändning inte gjorts, vilket gäller de flesta ansökningar, upptas ärendet till fortsatt prövning efter utläggningstidens slut (23 §).

Beträffande offentliggörande är huvudregeln att handlingar i patentärendet skall hållas tillgängliga för var och en som vill ta del av dem från och med den dag då patentansöknigen utläggs (22 § första stycket). För att förhindra att de långa handläggningstiderna för patentansökningar leder till att ansökningar hålls hemliga under lång tid infördes genom patentlagen en bestämmelse om obligatoriskt offentliggörande efter viss tid. Handlingarna i

ett patentansökningsärende skall sålunda hållas tillgängliga för allmänheten när 18 månader har förflutit från ansökningsdagen eller, om prioritet yrkas, den dag från vilken prioriteten begärs, även om ansökningen då inte har utlagts. Har beslut fattats om avskrivning eller avslag skall handlingarna dock hållas tillgängliga endast om sökanden begär att ansökningen återupptas (andra stycket). Om sökanden begär det skall handlingarna offentliggöras tidigare än efter 18 månader (tredje stycket). Syftet med bestämmelserna är att tillgodose dels det allmänna intresset av att så snart som möjligt få vetskap om patentsökta uppfinningar – bl. a. för att i möjligaste mån minska antalet "efteranvändare", alltså godtroende utövare enligt 48 § patentlagen – dels sökandens intresse av att hemlighålla uppfinningen i rimlig mån. Den valda tidsfristen har ansetts vara en lämplig avvägning mellan dessa intressen.

När en patentansökan blir allmänt tillgänglig får den enligt 60 § s. k. provisoriskt skydd i skadeståndsrättsligt avseende. Detta skydd innebär att sökanden kan ha rätt till skadestånd av den som, efter det att handlingarna i ärendet har blivit allmänt tillgängliga, yrkesmässigt utnyttjar den uppfinning för vilken skydd söks i den mån ansökningen leder till patent.

I fråga om offentliggörande av internationell patentansökan enligt PCT gäller att handlingarna skall hållas tillgängliga för envar så snart sökanden har fullgjort sin skyldighet att ge in översättning av ansökningen, dvs. i regel inom 20 månader efter den internationella ingivningsdagen (31 och 33 §§).

Enligt artikel 93 i EPC gäller att en europeisk patentansökan skall publiceras snarast möjligt efter det att 18 månader förflutit från ingivningsdagen eller, i förekommande fall, prioritetens dag. På sökandens begäran kan publicering ske tidigare. I patentlagen har bestämmelser om rättsverkan i Sverige av publiceringen av europeisk patentansökan meddelats i 87 och 88 §§.

Remissyttranden

Yttranden har lämnats av patentverket, Sveriges industriförbund, Svenska patentombudsforeningen och Svenska uppfinnareforeningen.

a. Offentliggörande av patentansökan

Patentverket anför bl. a.:

En lång sekretesstid kan många gånger vara ett önskemål för sökanden. Då ett patentskydd emellertid i så stor utsträckning berör tredje man, är det av stor betydelse för honom, att på ett så tidigt stadium som möjligt få kännedom om vad som patentsökts och eventuellt kan bli föremål för patentskydd. Det är uppenbart att ansökningens hemlighållande under en längre tid kan vålla tredje man betydande olägenheter. Även för patentsökanden kan emellertid ett sent offentliggörande av uppfinningen innebära nackdelar, eftersom risken för s. k. "efteranvändare", dvs. sådana som

börjat utnyttja uppfinningen under hemlighållandetiden, ökar. Genom att "efteranvändarna" kan, om ansökningen leder till patent, kräva tvångslicens, kan patentets värde minska väsentligt för patentinnehavaren.

Offentliggörandet efter 18 månader får stor betydelse för den spridning av teknisk information som bidrar till det tekniska framåtskridandet. En försening av offentliggörandet skulle ofta innebära att den beskrivna tekniken förlorar i aktualitet och nyhetsvärde. Inte minst för länder med mindre resurser och mindre utvecklad industri är det viktigt, att uppfinningarna offentliggörs på ett tidigt stadium, så att dessa länder kan ta del av utvecklingen i de tekniskt och ekonomiskt mer utvecklade industriländerna.

Patentverket finner således, att det inte finns någon anledning att ändra på den nuvarande 18-månadersgränsen, som för övrigt numera har en fast internationell förankring.

Industriförbundet anför:

Den s. k. 18-månaderspubliceringen är numera internationellt accepterad och tilläpplad. Regeln om obligatoriskt offentliggörande efter 18 månader är en del av det europeiska patentsystemet. Denna tidsgräns tillämpas även i de utanför Europa-patentkonventionen stående nordiska länderna, Danmark, Finland och Norge. Österrike har även ratificerat ifrågavarande konvention och torde således ha infört nämnda regel. Även i USA har framförts förslag om samma tidsfrist.

Tidsfristen är en avvägning mellan å ena sidan det allmänna intresset av att så snart som möjligt få vetskap om patentsökta uppfinningar – i syfte att minska antalet efteranvändare – och å andra sidan sökandens intresse av att hemlighålla uppfinningen. Det kan inte förnekas att denna tidsfrist kan medföra olägenheter för enstaka uppfinnare. Fördelarna är dock övervägande genom den relativt korta osäkerhetsperioden mellan ansökans ingivande och dess offentliggörande. Från industrins sida anser vi det vara orimligt att tredje man skulle kunna hållas i okunnighet om det patentskydd som kan komma att råda inom ett land. Detta skulle leda till förluster om man vidtagit investeringar som kolliderar med en senare beviljad patentansökan.

Vidare måste beaktas att idéer som inte kan erhålla patentskydd inte torde representera så värdefullt skyddsobjekt som patenterbara uppfinningar. Att ändra lagstiftningen för dessa enstaka fall är knappast rimligt. Genom offentliggörandet får dessutom svenska uppfinnare tillgång till utländska uppfinnare idéer på ett betydligt tidigare stadium än om ansökningen vore hemlig till dess den godkändes för utläggning.

Mot bakgrund av det anförda anser vi inte att de nackdelar som eventuellt enstaka uppfinnare kan få av tidsfristen är av den graden att de skulle föranleda någon ändring av regeln om obligatoriskt offentliggörande. Som nämnts vill vi framhålla att det dessutom vore otänkbart med en ändring av hänsyn till Sveriges medlemskap i Europa-patentkonventionen.

Patentombudsföreningen anser att en förlängning av en patentansökans hemlighållandetid vore liktydigt med att frånga de harmoniseringsprinciper som sedan länge eftersträvat och även uppnåtts olika stater emellan. Föreningen framhåller att om tiden förlängs i Sverige blir en uppfinning offentlig efter 18 månader i flertalet stater om uppfinningen patentsökts i dessa stater med åberopande av prioritet från en svensk ansökan. Föreningen

anser att gällande rätt väl balanserar mellan uppfinnarens rättmätiga krav på rimlig hemlighållandetid för utveckling, exploatering m. m. och tredje mans lika rättmätiga krav på att inom rimlig tid få insyn i den tekniska utvecklingen och på vad som inom denna kan komma att åtnjuta patentskydd. Denna tid ger också uppfinnaren i de flesta fall fullt tillräcklig tid att efter delfående av nyhetsgranskningsresultat överväga ett återkallande av sin ansökan innan dess innehåll blivit offentligt, anförs det i yttrandet.

Uppfinnareföreningen tillstyrker i sitt yttrande att tidsfristen förlängs. Samtidigt framhåller föreningen, att en omfattande och effektiv internationell uppslutning kring en förlängning dock är en förutsättning för framgångsrika åtgärder. Föreningen framhåller att vissa skäl talar för att den nuvarande 18-månaderstiden behålls, men att en förlängning skulle stimulera uppfinnarnas kreativitet. Vidare skulle en sådan förändring medföra att de enskilda uppfinnarnas möjligheter att skydda sig mot industrispionage skulle förbättras.

b. Invändningsförfarandet

Patentverket anför:

Patentverket är skyldigt att under hela handläggningsperioden, intill dess ansökningsavgöres, beakta allt av betydelse i ärendet, varom verket får kännedom (PK § 26). Sättet på vilket verket får denna kännedom saknar betydelse. För granskningen av patentansökningsen är allt material som belyser teknikens ståndpunkt av värde, även erinringar som innehåller relevanta upplysningar, då detta bidrar till en korrekt bedömning av patentansökningsen, vilket också kommer den patentsökande till godo. Eftersom det ofta i erinringarna hänvisas till material, som vid den rutinmässiga granskningen ej är tillgängligt för patentverket, kan dessa utgöra ett värdefullt komplement till den av patentverket utförda nyhetsgranskningen.

De nyhetshinder, som anföres i erinran, granskas och bedöms på samma sätt som övrigt granskningsmaterial i ärendet och någon särskild hänsyn kan inte tagas till de motiv som kan ligga bakom erinran.

Då erinran ofta inkommer i samband med offentliggörandet efter 18 månader kan innehållet i denna beaktas vid den första prövningen och granskningen av patentansökningsen. Vid erinran behandlas ej frågor om öppen utövning. Dessa behandlas först vid en eventuell invändning. En erinran medför därför icke någon fördröjning av handläggningen.

Vad beträffar invändningsärenden strävar patentverket att avgöra också dessa med minsta möjliga tidsutdräkt. Vid invändning skall emellertid sökanden få kännedom om samtliga invändningsskrivelser och också få möjlighet att yttra sig över dessa. Skriftväxlingen med invändare inskränkes till det som är oundgängligen nödvändigt för ärendets utredning och invändaren beredes blott efter prövning av omständigheterna tillfälle att yttra sig över sökandens svarsskrivelse.

Patentverket anser därför att anledning icke finnes att i detta avseende ändra den nuvarande lagstiftningen.

Patentverket går inte närmare in på frågan om tillåtligheten att i en

patentprocess tillföra subsidiära nyhets hinder mot uppfinningen. Denna fråga kommer enligt direktiven för den sittande patentprocessutredningen att tas upp av utredningen.

Industriförbundet anför:

Förutom invändningsinstitutet finns möjligheter att göra erinran mot patentansökan. Sådan *erinran* kan göras av envar som anser att visst material bör beaktas vid granskningen, en s. k. frivillig granskningshjälp. Granskaren har då att undersöka om erinran utgör nyhets hinder eller ej. När det gäller handläggningen härav inom patentverket har en erinrare inte stora möjligheter att påverka ärendets behöriga gång. Patentverket informerar nämligen den som gjort erinran att denna mottagits och att meddelande kommer att lämnas om ansökningen godkänns för utläggning. Erinraren, oavsett om han är anonym eller inte, har således små möjligheter att fördröja handläggningen.

Sedan ansökningen offentliggjorts genom utläggning bereds allmänheten tillfälle att göra *invändning* mot sökanden. Sådan invändning får avse varje omständighet som inverkar på frågan om ansökans godkännande. Detta förfarande kan naturligtvis i vissa fall bli rätt komplicerat och omfattande. Även för behandlingen i detta skede gäller dock bestämda regler och enbart sådant material som har betydelse för bedömningen skall beaktas. Om invändningen är anonym eller inte är således även här ganska ointressant. Det skall dock påpekas att en anonym invändning knappast är möjlig, eftersom patentverket måste kunna kommunicera med invändaren. Anledningen till att man inte uppställt något ovillkorligt krav på att grunden för invändningen skall anges, är risken för att en invändare, som faktiskt har skäl för sin invändning, i stället kan föra talan vid domstol. Att frågan om sökandens ekonomi skulle ha någon betydelse är svår att inse.

Det yttersta syftet med möjligheten till erinran och invändning är att patentverket skall komma fram till hållbara patent. Det ligger naturligtvis i allmänhetens intresse att oriktiga patent inte beviljas. Härigenom förhindrar man att senare processer uppkommer. Mot bakgrund härav kan vi ej se några direkta skäl till förändringar beträffande patentansökningsförfarandet i denna del.

Patentombudsforeningen framhåller att föreningen givetvis av etiska skäl är emot s. k. okynnesinvändningar, som endast syftar till utdragen behandling av patentansökningar och som kanske grundar sig på icke helt relevant material. Dock anser föreningen, att det för ernående av rättskraftiga patent är värdefullt att ärliga invändare, intill ett ärendes avgörande, får inkomma med relevant material. Det kan enligt föreningen knappast ligga i en uppfinnares intresse att en invändare förhindras att åberopa nypåträffat material. Detta skulle kunna leda till beviljande av patent, mot vars giltighet den presumtive invändaren i vart fall senare skulle kunna väcka ogiltighets-talan, vilket i sin tur skulle medföra avsevärt högre kostnader för båda parter än ett normalt invändningsförfarande.

c. Förhandsgranskning

Patentverket anför:

Patentverket hade mellan åren 1947–1974 en kommissionär anställd, som utförde förhandsgranskningar av uppfinningar åt patentombud, företag m. fl. Tillströmningen av uppdrag blev åren 1969–1974 så stor att kommissionären ej ensam hade möjlighet att genomföra alla uppdrag. Efter överenskommelse med patentavdelningen överlämnades därför ett allt större antal av uppdragen till de tekniska ledamöterna på patentavdelningen. Då kommissionären pensionerades övertog patentverket helt denna syssla inom den några år tidigare inrättade "informationscentralen". Denna utgör allt sedan dess den förmedlande länken mellan uppdragsgivare och patentavdelningens ingenjörer.

Utvecklingen har visat att ett stort behov av dessa tjänster föreligger. Verksamheten har utformats för att tillgodose dessa behov under hänsynstagande till alla berörda intressen.

Genom informationscentralen kan man begära nyhetsgranskning på visst område eller av en angiven uppfinning utan att uppdraget har samband med en patentansökan. Informationscentralens personal förmedlar uppdraget till den av verkets ingenjörer, som behandlar patentansökningar inom det aktuella området. Handläggaren av uppdraget är sålunda väl insatt i den berörda tekniken, vilket medför en snabb och grundlig utredning. Patentverket ställer genom denna verksamhet till kundernas tjänst hela den tekniska sakkunskap som patentavdelningens ingenjörer representerar. Informationscentralens arbetsuppgifter utökades under 1978 med en konsultverksamhet. Kunden kan härvid få hjälp med att utforma uppdraget så att det kan utföras på snabbaste och bästa sätt för att tillgodose hans intressen.

Det skall framhållas att den granskning som utföres aldrig innefattar någon bedömning av patenterbarheten, intrång, marknadsförhållanden, industriell tillämpning e. dyl. Givetvis ges ej heller något som helst biträde vid upprättande av patentansökningar, besvarande av föreläggande eller dylikt. Någon rådgivning av det slag som anges i motionen ges sålunda ej. Några lojalitetsproblem eller intressekonflikter, som antyds i motionen, har ej förekommit.

Vad gäller informationstjänster till industrin intar det svenska patentverket en förgrundsställning och liknande verksamheter har startats i andra länder. Verksamheten är för sin fortlevnad helt beroende av kundkretsens förtroende och uppskattning. Den är självfinansierande utan vinstintresse och är därmed helt anpassad efter det behov som föreligger i samhället för denna service. Bland kunderna märks industriföretag, forskningsinstitutioner, enskilda uppfinnare och forskare. Även ett stort antal utländska företag vänder sig till informationscentralen med uppdrag. Kundkretsen har framfört sina synpunkter på verksamheten dels vid en enkätundersökning 1978 och dels vid hearings, senast i samband med patentverkets långsiktplan för 1980-talet. Uppdragsverksamheten har därvid fått ett oreserverat stöd.

Patentverket anser därför, att de i motionen anförda anmärkningarna ej är berättigade. Såsom framgår av det ovanstående pågår en ständig diskussion med kunder och andra intressenter för att kunna utveckla och förbättra verksamheten.

Industriförbundet anför att industrin inte har någon erfarenhet som tyder på att patentverkets granskare skulle riskera att hamna i sådana intresse- och lojalitetskonflikter som avses i motionen. Förbundet anser att den nuvarande ordningen vid förhandsgranskning är att föredra framför den tidigare med s. k. kommissionärer.

Inte heller *Patentombudsforeningen* har funnit något som skulle tyda på sviktande lojalitet hos ifrågavarande tjänstemän. Föreningen har dock inget emot att förhållandena prövas närmare.

Uppfinnareforeningen hänvisar i sitt yttrande till vad föreningen i skrivelse den 14 maj 1980 till handelsdepartementet anfört angående patentverkets långsiktplan 1980–1990. I nämnda yttrande motsätter sig föreningen att patentverket utan föregående utredning medges rätt att införa s. k. preliminär patenterbarhetsprövning. Beträffande den s. k. uppdragsverksamheten framhålls det angelägna i att denna bedrivs med försiktighet. Om en utvidgning av uppdragsverksamheten anses erforderlig finner föreningen att med denna förenade kostnader inte bör subventioneras via de traditionella patentavgifterna.

Patentprocessutredningen

Patentprocessutredningen (Ju 1979:03) tillsattes i januari 1979. Utredningen skall se över bestämmelserna om patentprocessen och om sanktionerna inom patenträtten. Genom tillsättandet av utredningen tillgodosåg regeringen ett önskemål från riksdagens sida. I samband med behandlingen av prop. 1977/78:1 om ändringar i patentlagen m. m. tog lagutskottet med anledning av vissa motionsyrkanden upp frågor om sanktionssystemet i patenträtten, ett spörsmål som inte berördes av de ändringsförslag som lades fram i propositionen. Motionerna innehöll förslag om att de nuvarande straffbestämmelserna i patentlagen skulle ersättas med bestämmelser om vite. Vidare yrkades att åtalsbestämmelserna skulle ses över liksom bestämmelserna om skadeståndsplikt vid patentintrång. Lagutskottet och riksdagen anslöt sig till motionärernas synpunkter (LU 1977/78:10, rskr 1977/78:126). Riksdagen har senare med anledning av ett motionsyrkande begärt att frågan om att återinföra en särskild presumptionsregel till förfarandepatent skulle utredas (LU 1977/78:32, rskr 1977/78:323). Uppdraget att utreda dessa spörsmål har lagts på patentprocessutredningen. Utredningsarbetet skall enligt direktiven dock inte begränsas till de frågor som motionärerna tagit upp utan utvidgas till att avse en bred översyn över patentprocessen och sanktionssystemet inom patenträtten. Särskild uppmärksamhet skall ägnas mål om intrång och ogiltighet. En snabbare och billigare processordning bör åstadkommas. Något som väsentligt bidrar till att förlänga handläggningstiden för ogiltighetsmål är enligt direktiven sökandet efter sådana nyhetshinder mot patentet som kan åberopas subsidiärt, om det i första hand åberopade hindret underkänns. Sökandet

efter nyhetshinder kan ta flera år i anspråk och leda till mycket höga rättsgångskostnader. Utredningen skall överväga åtgärder att komma till rätta med detta problem. Vidare skall utredningen överväga om en särskild patentdomstol bör inrättas.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande tre motioner i vilka tas upp olika patenträttsliga frågor.

Stöd till patentsökande

I motion 355 läggs fram vissa förslag som enligt motionären är ägnade att förbättra de enskilda uppfinnarnas situation i samband med patentansökningar. Motionären yrkar i första hand att uppfinnaren skall kunna erhålla allmän rättshjälp i patentansökningsärenden. I andra hand hemställs att patentprocessutredningen ges i uppdrag att undersöka om en "liberalare" tolkning av patentkraven till uppfinnarens förmån bör eftersträvas eller om i stället möjlighet till rättshjälp för enskilda uppfinnare bör införas. I motionen anförs att möjligheterna att kringgå patent f. n. utnyttjas i stor utsträckning. Eftersom patentskyddets omfattning bestäms av de s. k. patentkraven ställs det mycket höga krav på hur dessa krav utformas. För denna uppgift behöver uppfinnarna experthjälp enligt motionären, som anser att allmän rättshjälp bör kunna beviljas för ändamålet. Ett alternativt sätt att förbättra de enskilda uppfinnarnas situation är enligt motionären att domstolarna vid bedömning av patentintrångsfrågor m. m. ta mindre hänsyn till patentkravens ordalydelse och mer till vad uppfinnaren "gjort och beskrivit". En liberalare tolkning av patentkraven skulle öka patentets skyddsomfång och därigenom ge uppfinnaren bättre möjligheter att klara sig i intrångs- och ogiltighetsmål.

Utskottet vill inledningsvis understryka att en patentansökan är ett rättsligt dokument av oftast stor ekonomisk betydelse för såväl den som söker patent som hans konkurrenter. För att inte rättsosäkerhet skall uppstå fordras att ansökningen utarbetas med precision och kunskap om de krav som patentlagstiftningen ställer. Härav följer att en sökande, som inte själv besitter tillräcklig patenträttslig sakkunskap, i regel måste anlita patentombud eller annat sakkunnigt biträde. Kostnaderna för en patentansökan kan därför uppgå till betydande belopp. Det är enligt utskottets mening av stor betydelse att samhället sörjer för att enskilda uppfinnare har tillgång till sakkunnig hjälp vid ansökan om patent. Som patentverket framhåller i sitt remissvar får den enskilde uppfinnarens möjligheter att få ett effektivt patentskydd inte vara beroende av hans ekonomiska omständigheter.

Någon möjlighet att erhålla allmän rättshjälp i patentansökningsärenden finns f. n. inte. Frågan om att öppna en sådan möjlighet behandlades av

riksdagen under riksmötet 1978/79. Riksdagen avslög därvid på hemställan av justitieutskottet ett motionsyrkande om att rättshjälpslagen skulle göras tillämplig på patentansökningar (mot. 1978/79:2159, JuU 1978/79:30). Justitieutskottet anförde som skäl för sitt avstyrkande att rättshjälpslagen karaktär av social förmån gjorde det nödvändigt att man uppställde gränser för rättshjälpslagens tillämpningsområde. De rent rättsliga inslagen i patentansökningsärenden ansågs vara relativt begränsade. Justitieutskottet ansåg vidare att betydande möjligheter förelåg för en patentsökande att få behovet av bistånd tillgodosett utom ramen för rättshjälpsystemet.

Lagutskottet vill med anledning av vad justitieutskottet sålunda anförde erinra om att såväl regering som riksdag i skilda sammanhang har uttryckt sin förståelse för uppfinnarens svåra situation. Statsmakterna har också på flera sätt sökt sörja för att patentsökandens kostnader skall hållas nere. Styrelsen för teknisk utveckling (STU) beviljar sålunda under vissa förhållanden s. k. kostnadsfri patenthjälp. Hjälpen – för vilken patentsökanden är återbetalningsskyldig om patentet ger ekonomiskt utbyte – innebär att STU bekostar utarbetandet av patentansökningshandlingarna samt betalar andra avgifter till patentverket. Också kostnaden för sakkunnig hjälp vid den fortsatta handläggningen i verket och även i patentbesvärsträtten kan innefattas i hjälpen. Utskottet vill vidare erinra om den verksamhet som bedrivs inom ramen för patentverkets utredningsservice och som ger uppfinnarna möjlighet att, innan en patentansökan inges, bedöma uppfinningens nyhetsvärde. Även de regionala utvecklingsfondernas verksamhet torde på sikt kunna bli till nytta för uppfinnare och patenthavare.

De myndigheter och organisationer som avgivit yttranden till utskottet med anledning av motionen har samtliga framhållit det angelägna i att uppfinnarna ges sakkunnig biträdes hjälp. Remissinstanserna har dock ställt sig tveksamma eller avvisande till tanken att hjälpen skulle komma att utgå i form av allmän rättshjälp.

Som framgår av det tidigare anförda avvisade riksdagen så sent som vid 1978/79 års riksmöte ett förslag om att göra rättshjälpslagen tillämplig på patentansökningar. Något som skulle kunna föranleda ett ändrat ställningstagande har inte framkommit i detta ärende. Patentsökandenas behov av sakkunnigt biträde får enligt utskottets uppfattning därför tillgodoses på annat sätt. Utskottet förutsätter därvid att den utveckling av olika stödformer, som påbörjats och som utskottet ovan redovisat, kommer att fortsätta.

När det gäller motionärens i andra hand framställda yrkande om att patentkraven bör tolkas "liberalare" av domstolarna i intrångs- och ogiltighetsprocesser erinrar utskottet om att en patentansökan enligt patentlagen skall innehålla bestämd uppgift om vad som söks skyddat genom patentet (patentkrav). Patentskyddets omfattning bestäms av patentkraven. För förståelse av patentkraven får man enligt lagen hämta ledning från beskrivningen av uppfinningen i patentansökningen. Lagstiftningen ger

därmed uttryck för uppfattningen att patentkraven så långt som möjligt skall avgränsa den ensamrätt som patentet innebär. Av patentlagens förarbeten framgår, att patentkraven dock inte skall göras till föremål för bokstavstolkning. Hur hårt bunden av patentkravens ordalydelse man skall vara får avgöras efter omständigheterna i det enskilda fallet. Patentverket har i sitt remissvar framhållit att tolkningen skall inriktas på vad tredje man rimligen har kunnat utläsa av kraven.

Att som motionären yrkat utsträcka tolkningsfriheten längre än vad som förutsatts enligt patentlagen och dess förarbeten skulle enligt utskottet kunna leda till en betydande rättsosäkerhet och till praktiska svårigheter. Bl. a. bör beaktas att den bevakning av främmande patenträttigheter som industrin måste ägna sig åt skulle försvåras. En liberalare tolkningsmetod synes även stå i strid med de tolkningsprinciper som gäller enligt de internationella konventioner på området som Sverige tillträtt. På grund av det anförda kan utskottet inte heller ställa sig bakom motionärens andrahandsyrkande.

Utskottet avstyrker således bifall till motion 355 i dess helhet.

Rätten att utnyttja patent

I motion 1613 tas upp frågan om att tidsmässigt begränsa rätten för uppköpare av patent att utnyttja patentet. Motionären yrkar att möjligheterna till en sådan reglering skall utredas. Bakgrunden till yrkandet är att det enligt motionären förekommer att framför allt storföretag köper upp patent och därefter underlåter att exploatera dem eller att betala erforderliga patentavgifter, vilket får till följd att patentet förfaller.

När det gäller förhållandet mellan en ursprunglig patenthavare och den som förvärvat patentet råder i princip full avtalsfrihet. Om förvärvaren av ett patent inte använder sig av patentet kan den ursprunglige patenthavaren inte återkräva patentet såvida annat inte avtalats mellan parterna. Utskottet vill emellertid erinra om att lagstiftaren genom bestämmelserna i patentlagen om s. k. tvångslicens anvisat en möjlighet att komma till rätta med den situationen att en uppfinning inte exploateras. Det bör dock observeras att tvångslicens endast kan meddelas den som kan anses äga förutsättningar att nyttja uppfinningen på ett godtagbart sätt.

Enligt utskottets mening är det angeläget att beviljade patent kommer till utnyttjande. Eftersom det råder avtalsfrihet kan parterna i överlåtelse- eller licensavtal stipulera att rätten till patentet skall återgå till uppfinnaren, om den patenterade uppfinningen inte utnyttjas inom ett visst antal år. En uppfinnare kan också avtala om minimiroyalty som håller honom skadeslös, om förvärvaren av patentet ej utnyttjar uppfinningen. Något behov av att i patentlagen införa en bestämmelse om att en patentförvärvare inom viss tid måste utnyttja patentet finns enligt utskottets mening inte. Utskottet vill tillägga att det självfallet är viktigt att en uppfinnare har möjlighet att få råd och bistånd vid upprättandet av överlåtelse- och licensavtal. Utskottet

hänvisar i detta hänseende till vad Uppfinnareföreningen anfört i sitt remissvar.

På anförda skäl avstyrker utskottet bifall till motion 1613.

Offentliggörande av patentansökan

F. n. gäller att handlingarna i ett patentansökningsärende i allmänhet skall offentliggöras när 18 månader har förflutit från ansökningsdagen eller, om prioritet yrkas, från prioriteringsdagen. I motion 1866 framhålls att denna tidrymd är för kort, och motionärerna anser att en förlängning bör övervägas.

Utskottet erinrar om att bestämmelsen om tidpunkten för offentliggörande av patentansökan tillkom i samband med 1967 års patentlag. I förarbetena diskuterades olika förslag till tidsgräns, men 18-månadersgränsen ansågs därvid bäst tillgodose såväl den patentsökandes som tredje mans intressen. Bestämmelser av i huvudsak samma innebörd finns numera också i den europeiska patentkonventionen (EPC) och i samarbetskonventionen (PCT), som båda tillträtts av Sverige.

Enligt utskottets mening har i detta ärende inte framkommit något som föranleder en annan avvägning av patentsökandens och tredje mans motstående intressen än den som gjordes i 1967 års lagstiftningsärende. Härtill kommer att hänsynen till Sveriges internationella åtaganden inom EPC och PCT talar för att 18-månadersgränsen bör gälla även i framtiden. Utskottet kan alltså inte biträda motionen i denna del.

Invändningar mot patentansökan

Innan en patentansökan avgörs slutligt har allmänheten möjlighet att inge erinringar eller invändningar mot att patent beviljas. Patentverket är skyldigt att under hela handläggningsperioden beakta allt av betydelse i ärendet som verket får kännedom om. Sättet på vilket verket får denna kännedom saknar betydelse. För granskningen av patentansökan är allt material som belyser teknikens ståndpunkt av värde. Någon särskild hänsyn kan inte tas till de motiv som kan ligga bakom en erinran eller en invändning.

I motion 1866 yrkas att bestämmelserna om invändning mot en patentansökan skall ändras bl. a. så att en invändare skall tvingas ange på vilket sätt en uppfinningsidé medför nackdelar eller är störande för honom. Den nuvarande ordningen innebär enligt motionärerna att den som vill invända mot en patentansökan kan genom att fortlöpande åberopa nya skrifter och omständigheter, som talar mot uppfinningen, förhåla ärendets handläggning under lång tid till förfång för patentsökanden.

Utskottet vill för sin del framhålla att syftet med möjligheterna till erinran och invändning är att patentverket skall komma fram till hållbara patent. Det är därför av stor vikt att all information som kommer fram i samband med

invändningsförfarandet beaktas. Invändningsförfarandet medför dock med nödvändighet en viss tidsutdräkt vid patentprövningen. Som framgår av patentverkets yttrande strävar verket emellertid efter att avgöra invändningsärenden med minsta möjliga tidsutdräkt. Enligt utskottets mening framstår den nuvarande ordningen för prövningen av patentansökningar i regel som ändamålsenlig. Utskottet vill dock erinra om att patentprocessutredningen har att bedöma vissa frågor rörande invändningsförfarandet, bl. a. problemet med s. k. subsidiära nyhets hinder. Med hänsyn till det anförda är någon åtgärd från riksdagens sida i denna fråga ej påkallad.

Patentverkets förhandsgranskning

I motion 1866 tas också upp frågan om eventuella lojalitetsproblem vid patentverkets förhandsgranskningar. Enligt vad utskottet inhämtat har denna verksamhet under de senaste åren ökat avsevärt. Förhandsgranskningen innebär att en uppfinnare kan begära nyhetsgranskning på visst område eller av en angiven uppfinning utan att uppdraget har samband med en patentansökan. Endast nyhetsvärdet bedöms, däremot inte frågor om patenterbarhet, intrång, marknadsförhållanden e. d. Motionärerna framhåller att dessa externa uppdrag kan komma att ställa granskarna inför besvärliga avgöranden eftersom det gäller att ge råd och bedömningar utan att samtidigt riskera intressekonflikter eller göra avkall på lojaliteten. Enligt motionärernas mening förtjänar det att övervägas om de anförda farhågorna är berättigade och om tillståndet i så fall kan förbättras.

Utskottet vill framhålla att förhandsgranskningen måste anses vara av stort värde för särskilt de enskilda uppfinnarnas del. Utvecklingen har också visat att ett stort behov av dessa tjänster föreligger. De yttranden som avgivits till utskottet av patentverket samt av industrins, patentombudens och uppfinnarnas organisationer ger inte vid handen att problem av den natur som motionärerna påtalat skulle ha uppkommit i samband med verkets förhandsgranskning. På grundval av det anförda avstyrker utskottet motionen även i denna del. Utskottet vill dock med hänsyn till frågans vikt understryka angelägenheten av att patentverket noga följer utvecklingen och, därest risk skulle uppkomma för intresse- och lojalitetskonflikter, vidtar erforderliga åtgärder.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *stöd åt patentsökande* att riksdagen avslår motion 1979/80:355,
2. beträffande *rätten att utnyttja patent* att riksdagen avslår motion 1979/80:1613;

3. beträffande *offentliggörande av patentansökan* att riksdagen avslår motion 1979/80:1866 i denna del.
4. beträffande *invändningar mot patentansökan* att riksdagen avslår motion 1979/80:1866 i denna del.
5. beträffande *patentverkets förhandsgranskning* att riksdagen avslår motion 1979/80:1866 i denna del.

Stockholm den 9 december 1980

På lagutskottets vägnar

BERNT EKINGE

Närvarande: Bernt Ekinge (fp), Ivan Svanström (c), Stig Olsson (s), Elvy Nilsson (s), Joakim Ollén (m), Arne Andersson i Gamleby (s), Martin Olsson (c), Olle Aulin (m), Owe Andréasson (s), Marianne Karlsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Margot Håkansson (fp), Margareta Gard (m),* Ingrid Segerström (s)* och Lars Hedfors (s).*

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

